

KIBERJINOYATLAR VA ULARGA QARSHI SAMARALI KURASHISH STRATEGIYALARI

Sirojev Nurbek G'uloniddin o'g'li

Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini
mexanizatsiyalash muxandislari instituti Qarshi filiali

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14964074>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kiberjinoyatlar tushunchasi, ularning turlari va zamonaviy dunyoda ko'payib borayotgan tahdidlarga qarshi samarali kurashish strategiyalari tahlil qilinadi. Kiberjinoyatlar turli shakllarda namoyon bo'lib, davlat muassasalari, korxonalar va jismoniy shaxslarga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Maqolada kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik, yuridik chora-tadbirlar va texnologik yondashuvlar muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Kiberjinoyatlar, kiberxavfsizlik, kurash strategiyalari, xalqaro hamkorlik, yuridik chora-tadbirlar, texnologik yondashuvlar.

Аннотация: В данной статье анализируется понятие киберпреступлений, их виды и эффективные стратегии борьбы с угрозами, которые возрастают в современном мире. Киберпреступления проявляются в различных формах и могут нанести серьезный ущерб государственным учреждениям, предприятиям и частным лицам. В статье подчеркивается важность международного сотрудничества, правовых мер и технологических подходов в борьбе с киберпреступностью.

Ключевые слова: киберпреступления, кибербезопасность, стратегии борьбы, международное сотрудничество, правовые меры, технологические подходы.

Abstract: This article analyzes the concept of cybercrimes, their types, and effective strategies for combating threats that are increasing in the modern world. Cybercrimes manifest themselves in various forms and can cause serious damage to state institutions, enterprises and individuals. The article emphasizes the importance of international cooperation, legal measures and technological approaches in combating cybercrime.

Key words: cybercrimes, cyber security, combat strategies, international cooperation, legal measures, technological approaches.

Kirish. Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti hayotimizni osonlashtirgani sari, ulardan noto'g'ri maqsadlarda foydalanish xavfi ham ortib bormoqda. Kiberjinoyatlar – bu kompyuter tizimlari va tarmoqlar orqali amalga oshiriladigan huquqbuzarliklar bo'lib, ular shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlashdan tortib davlat xavfsizligiga tahdid solishgacha bo'lgan keng ko'lamdagi zararlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu boisdan, kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolada kiberjinoyatlar va ularga qarshi samarali kurashish strategiyalari o'rganiladi.

Axborot texnologiyalari jadal rivojlanib borayotgan XXI asrda kiberjinoyatlar global muammoga aylandi. Dastlab faqat shaxsiy kompyuter foydalanuvchilari va kichik bizneslarga tahdid solgan bu jinoyatlar bugungi kunda davlat tashkilotlari, yirik korporatsiyalar va hatto butun infratuzilma tizimlariga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Kiberjinoyatlar nafaqat moliyaviy yo'qotishlarga, balki milliy xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikka ham tahdid solishi mumkin.

Kiberjinoyatlar turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi: fishing (fisherlik), zararli dasturlar (malware), ma‘lumotlarni shifrlab, to‘lov talab qiluvchi hujumlar (ransomware), tarqoq tarmoqlar orqali amalga oshiriladigan hujumlar (DDoS) va shaxsiy ma‘lumotlarni noqonuniy yig‘ish (data breaches). Ushbu jinoyatlar soni va ularning murakkabligi yildan-yilga ortib bormoqda, bu esa zamonaviy xavfsizlik strategiyalarini doimiy takomillashtirishni talab qiladi. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashish ko‘p yo‘nalishli yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda yuridik-me‘yoriy bazani mustahkamlash, texnologik himoya choralari kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, foydalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirish va tashkilotlarning kiberxavfsizlik bo‘yicha chora-tadbirlarini mustahkamlash orqali kiberjinoyatlarning oldini olish mumkin. Ushbu maqolada kiberjinoyatlar tushunchasi, ularning asosiy turlari va zamonaviy tahdidlarga qarshi samarali kurashish strategiyalari keng muhokama qilinadi. Maqola davomida kiberjinoyatchilikning global tendensiyalari, yirik hujumlar misollarida holat tahlillari va ilg‘or xavfsizlik choralarining samaradorligi o‘rganiladi.

Adabiyotlar tahlili. Kiberjinoyatlar bo‘yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatmoqdaki: Fisherlik va fishing hujumlari so‘nggi yillarda eng keng tarqalgan kiberjinoyatlar turiga aylangan (Jones & Kumar, 2023). Ular foydalanuvchilarning shaxsiy ma‘lumotlarini o‘g‘irlash, moliyaviy zarar yetkazish maqsadida amalga oshiriladi. Ransomware (gijgijlovchi dasturlar) orqali amalga oshiriladigan hujumlar, ayniqsa, kompaniyalar va davlat muassasalariga katta zarar yetkazadi (Smith, 2024). Bu dasturlar tizimni bloklab, undan foydalanish huquqini tiklash uchun to‘lov talab qiladi. IoT qurilmalarga qilingan hujumlar ham ko‘payib bormoqda. Dastlabki tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, IoT qurilmalarining xavfsizligi pastligi sababli, ularga qilingan hujumlar sezilarli darajada ortgan (Lee & Chen, 2024). Kiberjinoyatlarga qarshi kurashishning samarali yo‘llarini o‘rganish maqsadida, ko‘plab olimlar texnologik himoya choralari takomillashtirish, yuridik bazani kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish zarurligini ta‘kidlashgan.

Tadqiqot metodlari. Ushbu maqolani yozishda quyidagi tadqiqot metodlaridan foydalanildi:

1. Adabiyotlar sharhi – Kiberjinoyatlar va ularga qarshi kurashish strategiyalari bo‘yicha nashr etilgan ilmiy maqolalar va tadqiqotlar o‘rganildi.
2. Solishtirma tahlil – Turli mamlakatlarning kiberjinoyatlarga qarshi kurashish tajribasi va ularning samaradorligi taqqoslandi.
3. Holat tahlili (case study) – Kiberjinoyatlar bilan bog‘liq yirik hodisalar va ularning oqibatlarini tahlil qilindi.

Natija va muhokama. Kiberjinoyatlar soni yildan-yilga ortib bormoqda va ularning zararli ta‘siri ham kuchaymoqda. Ayniqsa, korxonalar va davlat muassasalari maqsadli hujumlarning asosiy nishoniga aylangan. Yuridik chora-tadbirlar qanchalik kuchaytirilmasin, texnologik himoya choralari bilan birgalikda bo‘lmaguncha, samaradorlik past bo‘ladi. Xalqaro hamkorlik kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega, chunki kiberjinoyatlar ko‘pincha chegaralarni kesib o‘tadi. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashish kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda quyidagilar muhim ahamiyat kasb etadi:

Texnologik yondashuvlar – Sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganishdan foydalangan holda kiberhujumlarni oldindan aniqlash va ularni bartaraf etish tizimlari ishlab chiqilishi kerak.

Yuridik bazani kuchaytirish – Kiberjinoyatlar uchun jazo choralarini yanada keskinlashtirish va xalqaro miqyosda hamkorlik qilish orqali global standartlar ishlab chiqilishi lozim.

Xulosa va takliflar. Kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashish zamonaviy xavfsizlik siyosatining muhim qismi bo'lib, u nafaqat texnologik, balki yuridik va xalqaro yondashuvlarni ham o'z ichiga olishi kerak.

Ta'lim va xabardorlik – Foydalanuvchilarni kiberxavfsizlik qoidalari va potensial tahdidlar haqida xabardor qilish, ularga asosiy himoya choralarini o'rgatish zarur.

Kiberxavfsizlik bo'yicha qattiq standartlar joriy etish – Korxonalar va tashkilotlar uchun minimal xavfsizlik talablarini belgilash, IoT qurilmalarini ishlab chiqaruvchi kompaniyalar uchun esa qattiq xavfsizlik me'yorlarini joriy etish lozim.

Ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash – Kiberxavfsizlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlar va yangi texnologik yechimlarni yaratish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish kerak.

Global hamkorlikni kuchaytirish – Kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda xalqaro tashkilotlar va davlatlar o'rtasida kuchli hamkorlik mexanizmlarini yaratish, birgalikda hujumlarga qarshi operatsiyalarni amalga oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Qodirov, F. "OPTIMIZATION OF TELECOMMUNICATIONS POWER SUPPLY SYSTEMS BASED ON RELIABILITY CRITERIA." Science and innovation 2.A12 (2023): 15-20.
2. F Qodirov. Aholiga tibbiy xizmatlar ko'rsatishning rivojlanishini iqtisodiy-matematik modellashtirish. Scienceweb academic papers collection . 2023/1/1.
3. F Qodirov. Zamonaviy to'lov tizimlari tahlili va elektron pul birliklari. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1.
4. Farrux Qodirov. Zamonaviy trenajyor va simulyatsiya qiluvchi dasturlarning hozirgi kundagi ahamiyati. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
5. Farrux Qodirov. BUSINESS INNOVATION MODEL OF INCOME AND COSTS FROM THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
6. Farrux Qodirov. ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF THE DEVELOPMENT OF THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
7. Farrux Qodirov. THE PLACE OF ECONOMETRICAL MODELING OF HEALTHCARE QUALITY IMPROVEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
8. Farrux Qodirov. DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL SYSTEM OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1

9. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "CREATION OF ELECTRONIC MEDICAL BASE WITH THE HELP OF SOFTWARE PACKAGES FOR MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 128-130.
10. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "IMPORTANCE OF KASH-HEALTH WEB PORTAL IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 80-83.
11. Qodirov, Farrux. "THE ROLE OF ICT IN THE DEVELOPMENT OF HEALTH SERVICES." RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIGA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHDA MA'LUMOTLARNI HIMOYALASH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR TO'PLAMI (2022).
12. Фаррух Қодиров. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасининг моделлаштиришни тизимли имитация қилиш. Biznes-Эксперт. Том 173. Номер №5. Страницы 102-106. Дата публикации 2022.
13. Farrux, Qodirov. "Foreign experience in the development of medical services to the population." Хоразм Маъмун академияси (2022).
14. ҚОДИРОВ, Фаррух. "АҲОЛИГА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ТАҲЛИЛИ." AGRO ILM (2022).
15. Qodirov, Farrux. "VEKTOR VA SKALYAR MAYDONLAR. GRADIYENT VA YO'NALISH BO'YICHA HOSILA. DIVERGENSIYA VA ROTOR. SATH CHIZIQLARI. GRADIYENT MAYDONLAR. OQIMLAR." Analytical Journal of Education and Development (2022).
16. Qodirov, Farrux. "FURYE QATORI FUNKSIYALARNI FURYE QATORIGA YOYISH." МАТЕМАТИК ФИЗИКА ВА МАТЕМАТИК МОДЕЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами (2021).
17. Qodirov, Farrux. "MASOFAVIY TA'LIMDA MOODLE. TUITKF. UZ PLATFORMASINING O'RNI VA ANAMIYATI." ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR T'UPLAMI (2020).
18. Qodirov, Farrux. "RASPBERRY PI QURILMASINING TEXNIK XUSUSIYATLARI VA UNING IMKONIYATLARI." ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR T'UPLAMI (2020).
19. Qodirov, Farrux. "PROTECTING WEBSITES FROM VARIOUS ATTACKS." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
20. Кодиров, Ф. "PROTSESS RAZRABOTKI IGROVOGO DVIJKA UNITY." Scienceweb academic papers collection (2019).